

Marosvásárhely, 2011. október 24.

Megbocsásson, édes Néném, hogy oly régen nem írtam volt Kédnek, az idők eljárnak: fölöttünk-e vagy csak magukban, arról sokat volna lehetséges beszélni. Recsegtetni meg ropogtatni viszont én az magyar nyelvet nem akarom, ezért a Kelemen bátyám hangját, amint lehet, elhagyom, neki az stíl, nekem csak modor volna. De mert egy autófutamodás éjszakájának ideje alatt hipp-hopp Drinápolyban eszméltem magamra, úgy gondoltam, nem volna túl messze Rodostó innen – pedig messze volt. Nem hiszem én azt már, hogy Rodostó éppolyan messze volna Zágontól, mint Zágon Rodostótól. A szív nem így mér távolságokat, és ahogy Pascal barátunk mondá: le coeur a ses raisons que la raison ne connaît point. Magyarul ez annyit tesz, hogy amikor a szíved erősebb, reája hallgass, mert nincsen eszed; ha pedig eszed van, hallgass a szívedre, úgys a lelked bánja meg azt.

De én ezt immár osztani-szorítani tovább nem akarom: Törökországot kívántam látni, és láttam. Úgy volt, hogy egy atyámfia, kit az írás mesterségétől hajdan eltanácsoltam volt, komolyan vette, amit mondtam, jó mérnökember lett, s kritikám iránt való ellenkezése haragvássá nem lőn – ritka ember az ilyen. Mivel pedig a hegyekben és különféle tájakon való kóborlás igen kedves multságunk, ám vajmi ritkán örvendhettünk ennek együtt, most a sokadik, állhatatos telefonhívására válaszul, eldöntöttem, hogy megyek velők Törökországba, legyen Allah irgalmas mindenkivel. Erről két Jehova tanúja jut eszembe, akik bekopogtak a minap, és a zöldbe kötött Koránt (ford. Simon Róbert) mutattam rájuk, mert sem vitázni, sem hitőkre megtérni nem akarván, az elküldés eme diplomatikus módját választottam. Két ilyen elképedett embert sose láttam eddig, igaz hitemre mondom.

Még talán Drinápolyban (Edirne) sem hittem el egészen, hogy most életem nagy utazásába fogtam, de valami olyan szokatlan és eddig ismeretlen nyugalom ült rajtam akkor már napok óta, hogy még csak gyanú sem volt felőle. Igaz, felkészülni való időm egyáltalán nem lévén, rábíztam magamat mérnök, geológus meg hegymászó emberekre, hogy ha tudják, mi van és merre van, arra mennék, ha pedig nem tudják, kérdezzük meg. Mi van, és merre? Az a mondás járja, hogy aki az ángliusok nyelvét valamelyest is beszéli, az a mai világban már nem veszhet el, de azért elveszett ember még lehet. Drinápolyban éreztem azt, hogy elveszett embernek lenni tulajdonképpen nem is olyan rossz. Nem szeretem a nagyvárosi forgatagot és nyüzsgést, de azért egy török város lenyűgöző. Isztambulon csak átsuhantunk, azt mondták a fiúk, az egy külön kirándulás, most nem állunk meg, és ahogy a Boszporusz fölötti hídról szétnéztem, megértettem, hogy legalább egy hét kellene ide, és aztán visszajönni minden évben.

Ha Törökországban hosszát autózik az ember, valamit megérez Ázsiából, mi nyolcezer kilométert hajtottunk, egészen Örményország keleti végébe és vissza, ekkora út hajdanán egy életre elég volt: távolságnak, élménynek, viszontagságnak és nyelveknek természetesen, hisz tanulni kellett őket, nekem is legalább tíz évre van olvasnivalóm ez ügyben, ha némileg pontos vagy rendszeres akarok lenni. Nem tudom, akarok-e.

Hogy mekkora vidék Anatólia, arra most pontos és kifejező nyelvi eszközt nem tudok találni, más a lépték, mint amit Európában az ember fia megszokott. Az a nyugalom, amit említettem volt, ebben a történetben lassan megtalálta a helyét, mert ha félórával korábban kell indulni, mint szokva vagyunk, az sokaknak jelent egész éjjeli hánykolódást, most viszont a határtalan – mert a végtelenről nem szeretnék beszélni, az egy másik kategória –, nos, a határtalan valami olyan fenséges nyugalommal ajándékozott meg, aminőt ritkán éreztem eddig való életemben. Kelemen bátyám itt megint benéz a lelki ámbituson, pedig messze járunk immár Zágontól és Rodostótól, éppen a Kacskar nevű hegyben, Yusufeli városában. Éjszaka van, autónkon vastagszik a por, lelkünkön a rozsdá, elmondhatatlan hegyszakadékok, zúnynyögő alagutak, omló kőfolyások tarkítják a sötétet, és arra gondolok, hogy most van-e az akkor, vagy akkor van-e a most? Mintha álmodnék valami furcsát és kellemetést Anatólia keleti részének porában. Egy hatalmas völgyrendszerben kanyargunk, amelyet a közeljövőben örökre elnyel majd egy víztározó kékeszöld tükre. Éjszaka egész izgalmas, felkavaró és reménnyel teljes: enni, inni, aludni kell majd az egyre kacskaringósabb, néptelen és poros út végén. Visszafelé deprimáló lesz: kivágott olajfák, elhagyott mecsetek, letarolt szőlők, megannyi áldozat a modernizáció oltárán. Hogy az a földmunka, azok a teraszok, az a kimunkált öntözési rendszer, amelyet évszázadokon át készítettek és ápoltak a helybeliek, és amit csak futólag látunk, miért nem képezi a világörökség részét, sose fogom megérteni; azt nem értem, hogy miért nem része a világörökségnek az emberi törődés meg a tájról való gondoskodás. Miért nem része a világörökségnek maga az ember? Mi a világ? És egyáltalán.

Nagy hegybe mindig is vágytam. Everestet már sose fogok mászni, nem is bánom, de volt egy pillanat, amikor a Kacskarbon minden lépéssel meghaladtam az addigi magassági rekordomat. Van valami büszkeség bennem – halkan mondom, de hallhatóan –, hogy 3973 méter magasra felküzdöttem magam, és vissza is értem az alaptáborba, fáradtan, elcsigázva, boldogan. Akkor van vége a kirándulásnak, amikor mindenki bebújt a hálósákba, és alszik. Hogy találtunk a hegy alatti faluban egy magyarul folyékonyan beszélő török orvost, aki Budapesten élt sokáig, az természetes. Angolul ma már mindenki tud, de magyarul... Világörökség.

Nagy hegyből ereszkedni alá voltaképpen olyan, mintha nemcsak győzött volna saját restségén, erőtlenségén az ember, hanem kegyelmet is kapott. Amikor a nagy hegy elengedi a gyenge és kicsi embert, akkor a boldogság íze egészen kitapintható – képzavar ide vagy oda. Vannak a Kacskarnál nagyobb, látványosabb, veszélyesebb hegyek. És láttam én az Ararátot is egészen közelről, mert száz kilométer ilyen léptékkal mérve nem távolság. De hogy Noé miként jött le a tetejéről, elképzelni sem tudom, pedig írtam én Noéről könyvet is.

Grúzia felé autózva arra gondoltunk, hogy azok a végtelen és üres anatóliai fennsíkok valamiféle fordított tájat képeznek, nálunk a síkból kiemelkedő hegy a látvány, itt a kétezer méteres fennsíkból mélyedő völgy. Tehéncsordák mindenütt, zöld fű, szemerkélő eső, hideg, és a szegényes kőkunyhók, amelyekben trágyával fűtenek és főznek. Lehet, hogy ezer év alatt semmi se változott erre felé, csak a négy sávos autót és a dübörgő kamion az újdonság, meg egy kolozsvári rendszámú autó. Sem a török, sem a grúz, sem az örmény határőrök nem láttak ilyet. Négy ember négyféle útlevelel egy román rendszámú autóval, ami nem az övék. Mellesleg a török-grúz határ valamikor a NATO és a Szovjetunió határa volt. Európában a megerősített, drótakadályos határról ma már elég keveset tudnak, vagy amit tudunk, az egy puhított változat. Lehet, hogy Törökország keleti felén is a szögesdrót, a golyóálló mellény, az úton parkoló harcokcsi meg a homokzsákokkal erősített check-point díszlet, és nem is bántott minket senki, még csak nem is igazoltattak, a határátkelőket leszámítva, de sok dolog történt azon a vidéken, ami azóta elgondolkoztat. Hamu alatt szunnyadó parázson jártunk, és nem csak Pamuk mester találta ki az egészet (I. a Hó című regényét). Where are you from? Romania! Hagi, mondták a törökök. De ha nem látta senki az autó rendszámát, legszívesebben azt mondtuk, hogy: Magyarisztán. És ennek mindenki nagyon örvendett.

Volt ebben valami furcsa, utólag arra gondolok, hogy én akkor azt a kicsi, távoli, nyomorult Magyarisztánt valamiért nagyon szeretem. Ahogy egy török teaházban 3000 kilométerre Budapesttől felcsillannak a szemek: magyarok érkeztek. Abból a tíz angol meg tíz török szóból, amit tudok, nem derült ki ott semmi, és ma is azt mondom, jó dolog olykor, ha nem tudja az ember a nyelvet, nem néz sokáig híradót, de látja a szemeket.

Örményország valami egészen más. Az örményeket időről időre megpróbálják módszeresen kiirtani, nem az első és nem az utolsó ilyen nép, és nincs még vége a történelemnek. Egy posztszovjet valóság és egy időtlen keresztény univerzum között ingáztunk. Ép ésszel ezt nem lehet átfogni, túl nagy ez a himbálás. Egy elhanyagolt örmény kolostor (Hagphat, Shanian, Odzun) valahol kétezer méter fölött, szemerkélő eső, hideg, csupasz, ezeréves kövek, faragványok, félig lekopott vagy letépett angol, francia, német és orosz nyelvű tájékoztató. Mivel nem készültem, pontosan azt látom, amit látok. Itt embereknek valamikor tényleg megjelent az isten. Van nyelven és képen túli valóság. Mivel sokat jártam gyerekkoromban templomba, azt hittem, tudom, hogy mi a templom. Örményországban kiderült, hogy még nem tudom. Egy pillanatban nem jut eszembe a Miatyánk pontos szövege, és aztán rájövök, hogy nem baj.

Meg se haragudj rám, édes Néném, erről most mondani többet nem tudok, meg nem is akarok talán, örmény levelet is fogok majd írni egyszer. Hanem azt pontosan értettem utunk felén, mit mondott Kelemen bátyám azzal, hogy ha egy igazi rakott káposztát ehetne még tejföllel és kaprosan... Akkor már visszafelé voltunk indulva, öreg, bejáratott utazók lettünk, négy nehéz, más-más habitussal megáldott vagy megvert ember, úton, útfélen, sátorban, szállodában, tíz török szó, tíz angol, a szemek csillogása, Szevan-tó, valamivel nagyobb a Balatonnál egy kisebb országban, Van-tó, sósabb az Adriánál egy mérhetetlenül nagy országban, elhagyott örmény házak és kolostorok, amelyekbe azóta sem költöztek be a törökök, van még lelkiismeret, és vannak vidékek, ahol nem lopnak az emberek, és persze van még 2500 km hazáig. Volt valami szívszorogató egy Bitlisz nevű városban, ahol egy szállodában este kiszámoltuk, mennyi az út, és aztán egy kappadókiai faluban összenéztünk, hogy akkor most menjünk haza.

Ennyivel maradjunk mára, édes Néném, mert amikor háromheti autózás, némi repülés meg vonatozás után megérkeztem Kolozsvárra, és a Deák Ferenc utcában abba a régi jó káposztás vendéglőbe akartam benyitni, mint elmúlt húszegynéhány évek alatt, valahányszor zsebem vagy bukszám engedé, akkor az bé volt egészen zárva, erősen dolgoztak bent valami kőművesek. Hogy lesz-e még ott igazi kolozsvári rakott káposzta, azt én meg nem tudom mondani.

Ha viszont Kelemen bátyánkkal valamelyikünk előbb találkozna, akár az itten, akár az túlhan való árnyékvilágban, annak rendje és módja szerint üdvözljük. És az nagyságos Fejedelemnek is jó egészséget kívánjunk, már ha volna még fejedelemnek való közöttünk. Maradok hát Kédnek továbbra is hú szolgája, zsinóros, láncos, köteles vagy bármi más...

Kategória: Mikes expressz
Denumire autor: Vida Gábor

Látó Szépirodalmi Folyóirat